

Stratégia starostlivosti školy o nadaných žiakov

Gymnázium
Ul. 1. mája 8, 901 01 Malacky

Východiská

Stratégia starostlivosti vychádza zo:

- (1) Lisabonská stratégia pre Slovensko,
- (2) Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o znení a doplnení niektorých zákonov (školský zákon),
- (3) Metodický pokyn č. 22/2011 na hodnotenie žiakov základnej školy,
- (4) Konceptia rozvoja nadaných detí a mládeže v SR,
- (5) Národný program výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike,
- (6) Sprievodca školským rokom na daný školský rok.

Základné pojmy

Nadanie (talent) je súbor daností a vlastností jedinca, ktoré mu umožňujú dosahovať vysoké výkony v niektorej z oblastí ľudskej činnosti (Konceptia rozvoja nadaných detí a mládeže SR, 2007).

Za nadaného žiaka sa pokladajú tí žiaci, ktorí v porovnaní s rovesníkmi podávajú alebo majú potenciál podávať vysoko nadpriemerné výkony v niektorej oblasti alebo oblastiach činnosti (vzhľadom na to, že ide o žiaka, tieto činnosti sú orientované na oblasti, súvisiace s výchovou a vzdelávaním). Nananí žiaci musia byť identifikovaní kvalifikovanými profesionálmi.

Druh nadania je bližšou špecifikáciou oblasti, v ktorej sa nadanie prejavuje. Súvisí so štruktúrou nadania (s tým, ktoré konkrétne schopnosti a záujmy v nej prevládajú). Jednotlivé druhy nadania sa pritom vzájomne viac alebo menej prelínajú. S istým zjednodušením možno vyčleniť tieto základné druhy nadania:

Intelektové nadanie – nadanie s vysoko nadpriemerne rozvinutými poznávacími schopnosťami, s potenciálom pre vysoké výkony v jednej alebo viacerých intelektových oblastiach. Poznávacie vývin intelektovo nadaných žiakov je akcelerovaný, iné zložky ich osobnosti sa však nemusia vyvíjať rovnomerne. Títo žiaci potrebujú vo výchovno-vzdelávacom procese špeciálny prístup, metódy, formy i obsah.

Umelecké nadanie sa prejavuje v niektorej z umeleckých oblastí – výtvarnej, hudobnej, literárno-dramatickej, tanečnej a ďalších.

Športové nadanie sa prejavuje v niektorej z mnohých oblastí individuálneho alebo kolektívneho športu.

Praktické nadanie súvisí alebo s manuálnymi zručnosťami pre konkrétne praktické činnosti (napr. kuchárske, automechanické, elektrotechnické), alebo so sociálnymi spôsobilosťami (napríklad pri práci v oblasti tzv. pomáhajúcich profesií).

Okrem toho sa v odbornej literatúre vyskytujú zmienky o rôznych iných druhoch nadania, napr. vodcovské, emocionálne, tvorivé. Ich mechanizmus, diagnostika a nástroje na rozvíjanie však dosiaľ nie sú dostatočne rozpracované.

Nadanie sa prejavuje v niektorej oblasti alebo oblastiach ľudskej činnosti. Pre jeho rozvíjanie v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu sú dôležité tri úrovne činnosti:

- a) záujmová úroveň
- b) výkonnostná úroveň
- c) vrcholová úroveň

Pre rozvíjanie nadania vytvárajú

- a) inštitucionálne podmienky zriaďovateľa,
- b) individuálne podmienky školy.

Práva a povinnosti žiaka a jeho zákonného zástupcu

Práva a povinnosti žiaka a zákonného zástupcu definuje § 144 školského zákona. V ods. 1, ods. 2 a ods. 3 sú definované práva žiaka, v ods. 4 povinnosti žiaka. V ods. 5 a ods. 6 práva zákonného zástupcu, v ods. 7, ods. 8, ods. 9, ods. 10 povinnosti zákonného zástupcu.

Zákonný zástupca žiaka je povinný:

- a) vytvoriť pre dieťa podmienky na prípravu na výchovu a vzdelávanie v škole a na plnenie školských povinností,
- b) dodržiavať podmienky výchovno-vzdelávacieho procesu svojho dieťaťa určené školským poriadkom,
- c) dbať na sociálne a kultúrne zázemie dieťaťa a rešpektovať jeho výchovno-vzdelávacie potreby,
- d) informovať školu o zmene zdravotnej spôsobilosti jeho dieťaťa, jeho zdravotných problémoch alebo iných skutočnostiach, ktoré by mohli mať vplyv na priebeh výchovy a vzdelávania.

Stratégia školy

Školský zákon v § 103 definuje výchovu a vzdelávanie detí s nadaním a žiakov s nadaním. Uskutočňuje sa v školách podľa tohto zákona so zameraním na rozvoj:

- a) intelektového nadania detí a žiakov (všeobecného intelektového nadania a špecifického intelektového nadania),
- b) umeleckého nadania detí alebo žiakov,
- c) športového nadania detí alebo žiakov.

Vzdelávanie sa uskutočňuje v bežných triedach spoločne s ostatnými žiakmi školy, pričom pre rozvíjanie nadania žiakov vytvára škola individuálne podmienky:

- a) vytváranie primeraných podmienok pre rozvoj ich nadania uplatňovaním špecifických výchovných a vzdelávacích metód a organizačných foriem vyučovania,
- b) rozšírené vyučovanie predmetov, v ktorých prejavujú nadanie,
- c) rozšírené vyučovanie prírodovedných, spoločensko-vedných, jazykových predmetov,
- d) zapájanie žiakov do súťaží, projektov, olympiád, SOČ na školskej, krajskej, celoštátnej alebo medzinárodnej úrovni,
- e) ponúka záujmové krúžky, dobrovoľnícke aktivity,
- f) vzdelávanie podľa individuálneho študijného plánu alebo programu, zákonný zástupca žiaka má právo sa s týmto programom oboznámiť.

Nadanie sa prejavuje v niektorej oblasti alebo oblastiach ľudskej činnosti. Pre jeho rozvíjanie v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu sú dôležité tri úrovne činnosti:

- a) záujmová úroveň

Na tejto úrovni zohráva hlavnú úlohu motivácia jedincov, ich zapájanie sa do rôznych záujmových aktivít, ktoré nie sú podmienené vonkajším výberovým kritériom. V tejto fáze dochádza aj k prvej selekcii potenciálne nadaných jedincov. Podstatný je široký výber možností zamerania sa na niektorú oblasť. Do záujmovej úrovne patrí napr. činnosť krúžkov, klubov, ale aj diferencované školské vyučovanie, ponuka rozširujúcich, dobrovoľných aktivít v rámci školského vyučovania a pestré, podnetné prostredie školy a triedy.

- b) výkonnostná úroveň

Na tejto úrovni jedinci podávajú nadpriemerné výkony, založené nielen na motivácii, ale aj nadpriemerných schopnostiach. Aktivity na tejto úrovni sú podmienené vonkajšou selekciou (napr. prijímacie pohovory, úspech v nižšom kole súťaže). V tejto fáze dochádza k selekcii potenciálne nadaných jedincov s cieľom poskytnúť im systematický program

zvyšovania ich výkonnostnej úrovne. Do výkonnostnej úrovne patria napr. vyššie kolá súťaží, niektoré sústredenia, ale aj možnosť absolvovania nepovinne voliteľného rozširujúceho predmetu alebo príprava na predmetovú olympiádu.

c) vrcholová úroveň

Na tejto úrovni jedinci podávajú vysoko nadpriemerné výkony. Aktivity na tejto úrovni sú podmienené vonkajšou selekciou, založenou predovšetkým na identifikácii nadania a oproti predošlej úrovni je kladený väčší dôraz na individuálnu prácu s nadaným jedincom. Nadanie diagnostikujú experti (napr. poradenský pracovníci, tréneri, odborníci v danej oblasti nadania). Do tejto úrovne patrí napr. pôsobnosť mentorov, ktorí pomáhajú usmerňovať a kultivovať nadanie jedinca a poskytujú mu aj konkrétne aktivity na jeho naplnenie, spolupráca nadaného jedinca s vysokou školou ešte počas absolvovania strednej školy (napr. získavanie skúseností vo vedeckom výskume), ale aj špeciálne školy a triedy pre intelektovo nadaných žiakov alebo ich individuálna integrácia.

Cieľ

Výchovno-vzdelávací proces, zahrňujúci obsah vzdelávania, metódy, hodnotenie a formy výchovy a vzdelávania na bežných školách zohráva dôležitú úlohu najmä pri identifikácii nadaných žiakov a ich formovaní v rámci záujmovej úrovne. Predpokladom pre identifikáciu nadania je poskytnutie dostatočne pestrého prostredia, aktivít, podnetov, aby sa nadanie mohlo prejaviť.

Nadanie je predovšetkým súborom vysokých schopností pre niektorú činnosť, tvorivosti a vnútornej motivácie k činnosti. K tomu, aby sa nadanie prejavilo, rozvíjalo a uplatnilo v živote nadaného žiaka (a celej spoločnosti), je potrebný vplyv okolia vyvíjajúceho sa žiaka. Rozvoj nadania teda predpokladá pôsobenie spoločnosti. Čím je toto pôsobenie systematickejšie, tým viac sa nadanie môže rozvíjať. Ide predovšetkým o pôsobenie rodiny, vrstovníkov, širšej spoločnosti a školy. Táto stratégia sa zameriava na vytvorenie vhodných podmienok na rozvíjanie nadania v rámci školy, teda v procese školského vzdelávania.

Cieľom školy je vybudovanie znalostnej spoločnosti, teda spoločnosti, ktorej členovia budú vzdelaní, schopní kriticky myslieť, budú disponovať kompetenciami potrebnými pre pružné prispôsobovanie sa zmenám potrieb na trhu práce, budú vedieť pracovať s neustále novými informáciami, produkovať nové poznatky a využívať ich v praxi v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja.

Budovanie znalostnej spoločnosti, ktoré je principiálne založené na rozvoji talentov, najmä v oblasti prírodných, technických, ale aj spoločenských a humanitných vied, je dôležitým aspektom konkurencieschopnosti.

V zmysle ustanovení Dohovoru o právach dieťaťa „výchova dieťaťa má smerovať k rozvoju osobnosti dieťaťa, jeho nadania a rozumových aj fyzických schopností v čo najširšom objeme“.

Opatrenia školy na zabezpečenie realizácie stratégie starostlivosti

- a) vykonať monitoring a identifikáciu talentovaných žiakov,
- b) zabezpečiť informovanosť pedagogického zboru o výsledkoch monitoringu,
- c) informovať žiakov o možnostiach pomoci a podpory školy,
- d) pravidelne informovať rodičov o činnosti a vzdelávacích výsledkoch žiaka,
- e) vytvorenie individuálneho študijného plánu pre nadaných žiakov na vrcholovej úrovni,
- f) vytváranie primeraných podmienok pre rozvoj ich nadania uplatňovaním špecifických výchovných a vzdelávacích metód vyučovania,
- g) striedanie aktivít (aj v rámci jedného predmetu, napr. dialóg, manipulácia, objavovanie, pozorovanie, projektové vyučovanie, divergentné a konvergentné úlohy),
- h) vytváranie možností prezentácie výsledkov žiakovej činnosti rôznymi formami (napr. verbálne, písomne, dramatizáciou, kreslením),
- i) vybavenie školy technikou v súlade s potrebami informačnej spoločnosti,
- j) podpora aktívnej učebnej činnosti – objavovanie, experimentovanie, komunikácia, diskusia, zručnosti v argumentácii,
- k) využívať rôzne organizačné formy práce s nadanými žiakmi (napr. skupinová integrácia, vyňatie skupiny žiakov do obohacovacieho programu),
- l) uplatňovanie rôznych foriem hodnotenia (s cieľom podporiť vnútornú motiváciu žiakov, napr. sebahodnotenie, hodnotenie dialógom, hodnotenie jednotlivých zložiek predmetu),
- m) rozšírené vyučovanie predmetov, v ktorých prejavujú nadanie,
- n) rozšírené vyučovanie prírodovedných, spoločensko-vedných, jazykových predmetov,
- o) zapájanie žiakov do súťaží, projektov, olympiád, SOČ na školskej, krajskej, celoštátnej alebo medzinárodnej úrovni,
- p) vytváranie pestrého prostredia, aktivít, podnetov, aby sa nadanie mohlo prejaviť,
- q) ponúka záujmové krúžky, dobrovoľnícke aktivity,
- r) vzdelávanie podľa individuálneho študijného plánu alebo programu, zákonný zástupca žiaka má právo sa s týmto programom oboznámiť.